

ORTAOKUL TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ GÖÇ OLGUSUNA DAİR UNSURLAR*

Nurullah ESENDEMİR** Numan ERTAŞ***

Özet

Son yıllarda dünyada meydana gelen gelişmeler, göç olgusunun daha fazla önem kazanmasına ve daha ciddi ele alınmasına neden olmuştur. Göç olgusuna dair bireylerin bilgi ve farkındalık seviyelerini yükseltmek ihtiyacı doğmuştur. Bu ihtiyaca yönelik çalışmalar yapacak kurumlar ise temelde eğitim kurumlarıdır. Öğrencilere farklılıklara saygı ve empati gibi becerilerin kazandırılmasında göç eğitiminin önemi büyüktür. İlköğretimde Türkçe derslerinde kullanılan ders kitaplarının öğrencinin okuma alışkanlığı geliştirme, kelime hazinesini zenginleştirme gibi özelliklerinin yanında kültürel öğeleri tanıtma, evrensel değerleri kazandırma, öğrencinin zihin ve duygu dünyasını zenginleştirme gibi işlevleri bulunmaktadır. Bu çalışmanın amacı, ortaokul Türkçe ders kitaplarında göç olgusuna dair unsurları incelemektir. Çalışmada nitel araştırma tekniklerinden doküman taraması/doküman incelemesi kullanılmıştır. 5, 6, 7. ve 8. sınıf ders kitaplarındaki veriler betimsel analiz tekniğiyle çözümlenmiştir. Elde edilen veriler ve mevcut eksikler ışığında, eğitim kurumlarında yetiştirilmek istenen bireylerin göç olgusuna dair bilgi birikimini ve farkındalık düzeylerini yükseltmek için araştırmacılar tarafından öneriler geliştirilmiştir. Çalışmanın sonunda ortaokul düzeyinde Türkçe ders kitaplarında yer alan okuma metinlerinde göç olgusunun yeterince işlenmediği belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Göç, eğitim, göçmen, Türkçe ders kitapları, okuma metinleri

THE ELEMENTS ABOUT MIGRATION IN SECONDARY SCHOOL TURKISH LANGUAGE TEXTBOOKS

Abstract

The developments that have taken place in the world in recent years have led to consideration of the phenomenon of migration more seriously. It is necessary to raise the level of knowledge and awareness of individuals about migration. The institutions that will work towards this need are mainly educational institutions. Gaining the skills such as respect for the differences and empathy to the students is a great asset to the migration training. The textbooks used in Turkish lessons in primary education have functions such as developing reading habits of students and enhancing vocabulary, as well as introducing cultural items, providing universal values, and enriching the mind and emotional world of the learners. The aim of this study is to examine the handling of the phenomenon of immigration in primary school Turkish language textbooks and the handling of the factors related to concepts such as immigration, immigrants, refugees. In this study, document scanning / document review of qualitative research techniques was used. The data in the 5th, 6th, 7th and 8th grade textbooks were analyzed by descriptive analysis technique. In the light of the obtained data and existing deficiencies, the researchers' suggestions have been developed in order to raise the knowledge and awareness level of the immigration of the individuals who are wanted to be raised in the educational institutions. At the end of the study, it was determined that the concept of migration was not processed sufficiently in the reading texts in the Turkish textbooks at the secondary school level.

Keywords: Migration, Education, Immigration, Turkish textbooks, reading texts.

* Bu çalışma, 11-14 Mayıs 2017 tarihlerinde Denizli'de düzenlenen IV. International Eurasian Educational Research Congress (EJER)'de sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

** Arş.Gör., Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğit. ABD. nurullahesendemir@yyu.edu.tr

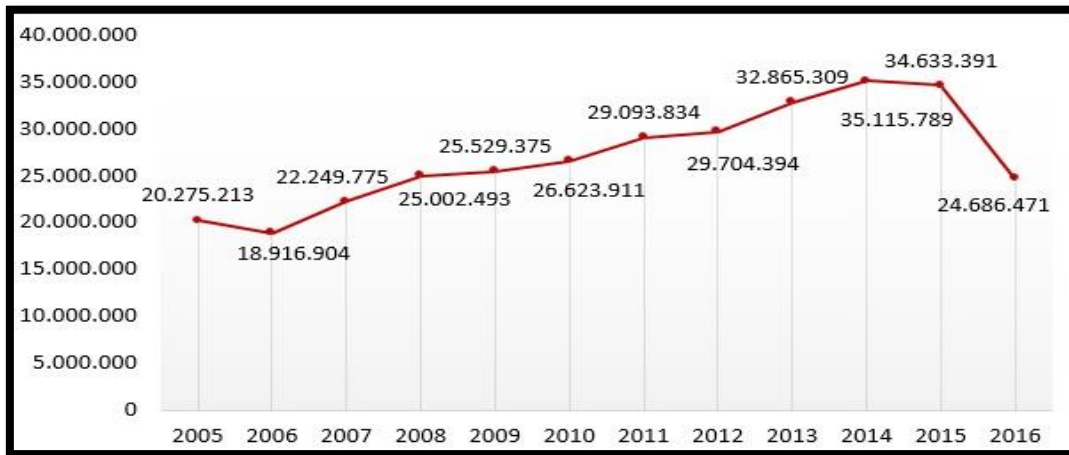
*** Arş.Gör., Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bil.Eğit. ABD. numanertas@yyu.edu.tr

Giriş

İnsanlık tarihi kadar eski olan göç olgusu; coğrafyacıların, ekonomistlerin, iktisatçıların, antropologların, tarihçilerin, bölge ve şehir planlamacılarının, siyaset bilimcilerinin, sosyologların ve demografların ilgisini çekmiştir. Gelişmiş ve geri kalmış ülkeler arasındaki farkın gittikçe daha da belirginleştiği günümüzde kıtlıkla savaştan insan sayısının artması, yoksulluk, doğal afetler ve hızla artan savaşlar göç olgusunun güncel ve gündemde kalmasına neden olmuştur. Gittikçe popülaritesini artıran bir olgu olarak göçün ders kitaplarına ne ölçüde ve ne şekilde yansındığını irdelemek, bireyleri bu olguya hazırlama açısından bir gereklilik hâlini almıştır.

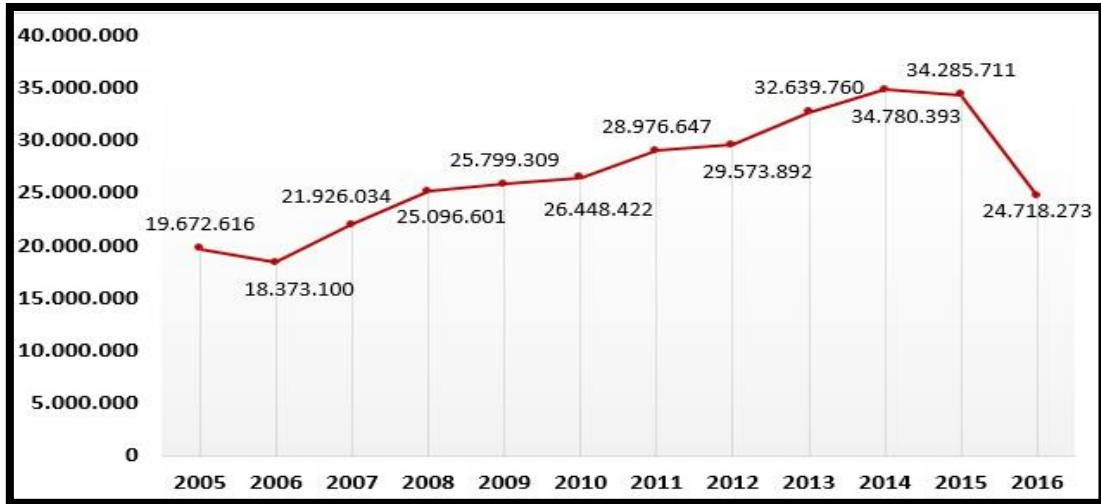
Türkçe Sözlük'te göç, "Ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret" olarak geçmektedir (TDK, 2015). Deniz, göçü; "insanların ekonomik, güvenlik, toplumsal ve siyasi nedenlerden dolayı bireysel veya toplu olarak bir ülkeden bir başka ülkeye veya (ülke içinde) bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine sürekli veya belirli bir süreliğine gitme eylemi" olarak tanımlamaktadır (Deniz, 2009: 6).

Dünya nüfusunun daha az olduğu eski tarihlerde ise bu sorunun boyutunun daha küçük olduğu göz önüne alındığından günümüzdeki göçlerin daha sorunlu olduğu düşünülebilir. Göç olgusundan söz ederken üç ülke (veya yer) grubundan bahsedilebilir. Bunlar; göçmenin çıktığı yer olan kaynak ülke, göçmenin varmaya çalıştığı hedef ülke ve hedef ülkeye varana kadar geçici olarak kaldığı transit ülke şeklindedir. Günümüzde göç krizini en derin şekilde yaşayan ülke grubu ise daha çok transit ülke konumunda olan ülkelerdir ki bunun en iyi örneği Türkiye'dir. Özellikle yeni savaş dönemi diyebileceğimiz 2013 ve sonrasında meydana gelen göçmen ve sığınmacı talepleri Türkiye'yi farklı bir konuma getirmiştir (Tablo 1). 2005 yılında Türkiye'ye giriş yapan göçmen sayısı yaklaşık olarak 20,2 milyon iken on yıl sonra yaklaşık olarak 15 milyon kişilik bir artış göstermiştir. Özellikle 2013, 2014 ve 2015 yıllarında Türkiye'ye giriş yapan kişi sayısının 30 milyonun üstünde olması yukarıda da değinildiği gibi Suriye'de savaşın ve göç olgusunun en fazla olduğu yıllara denk gelmektedir.

Grafik 1: Yıllara Göre Türkiye'ye Yapılan Girişler (www.goc.gov.tr)

Daha önce de değinildiği gibi Türkiye bulunduğu konum gereği kimi zaman hedef ülke, kimi zaman transit ve kimi zaman da kaynak ülke olma özelliğinde bir ülkeydi. Bu durum tablo 1'de görüldüğü gibi ülkeye giriş yapan kişi sayısının fazla olması gibi Tablo 2'de de görüldüğü gibi çıkan kişi sayısı da kısmen paralellik göstermektedir. 2005 yılında ülkeye giren ile ülkeden çıkış yapan kişi sayısı arasındaki fark 600 binden fazladır aynı fark 2014 yılında ise 2005 farkının yaklaşık yarısına denk gelmektedir. Bu da Türkiye'nin gittikçe hedefe ülke olduğunun göstergesi olarak düşünülebilir.

Grafik 2: Yıllara Göre Türkiye'ye Yapılan Girişler (www.goc.gov.tr)

Göç ve Eğitim

Göç, terk edilen ve ulaşılan olmak üzere her iki mekânda da birbirinden farklı ekonomik, sosyal ve demografik sonuçlar doğurmaktadır. 'Çeken' niteliğinde olup göç alan yerlerde; nüfusun artması, nüfusun artmasına bağlı olarak eğitim, sağlık, trafik, altyapı (yol, su, elektrik vb.) gibi hizmetlerde aksamaların olması, gecekondulaşma ve konut sıkıntısının ve çarpık kentleşmenin yaşanması, sanayi tesislerinin ve tarım alanlarının yerleşim alanı içerisinde kalması en çok görülen sonuçlar arasındadır. Bunun yanında göç veren ve 'İten' niteliğindeki yerlerde ise nüfusun azalması (özellikle erkek nüfusu azalırken kadın nüfusunun artması), göçmenlerin çoğunluğunu genç yaştaki nüfus oluşturduğu için yaşlı nüfusun artması, primer ekonomik faaliyet türü olan tarım ve hayvancılığın duraksaması, tarım arazilerinin boş kalması ve verimsizleşmesi en çok görülen sonuçlar arasındadır. Görüldüğü gibi bireysel olsa dahi bir göç olgusu gerçekleştiği zaman hem kaynak yerinde hem hedef yerinde birden fazla değişiklik meydana gelmektedir. Çalışmamızın odak noktasını oluşturan sebep-sonuç ise göç ve eğitim arasındaki ilişkidir. Sosyal yapının inşası ve ekonominin iyileştirilmesi için en vazgeçilmez faaliyetlerden biri eğitimidir. Zira göçün bir kısmının eğitim amaçlı yapılması da şaşırtıcı değildir.

Eğitim, göçmen gençlerin yeni yerlerinde hayatlarını en iyi şekilde sürdürmelerine yardımcı olmada temel bir rol oynar. Göç edenlerin yerel dili öğrenmelerine yardımcı olup hayatları boyunca ihtiyaç duyacakları beceri ve yeterliklerden bazılarını kazandırmanın yanı sıra, yerli sosyal gruplarla kültürel ve sosyal köprüler de kurar. Metropollerin çekici olmasını sağlayan faktörlerden bir tanesi de eğitimidir. Eğitimin cazibesi, özellikle gençlerin göç etmesine neden olmaktadır. Türkiye'nin iç göçlerini değerlendirdiğimizde Doğu – Batı eksenli göçlerin fazla olmasının, yine Doğu içinde kentten kente göçün fazla olmasının bir nedeni de eğitim sayılabilir. Weber'e göre eğitim, kentlerin cazip olmasında rol oynayan etmenlerden biridir (Weber, 2000: 14). Dolayısıyla eğitim, göç olgusunun sonucunda şartların değişmesi sonucu gelişen veya dolaylı amaç olmanın ötesinde ana amaç da olabilmektedir.

Göçün kentin kültürel yapısı üzerindeki etkileri; göçler sonucu kentlerde biriken nüfus bir yandan işsizlik, konut, ulaşım, sağlık, eğitim vb. sorunlarla uğraşırken diğer yandan yeni bir kültürle karşılaşmanın yarattığı sarsıntı ve çatışmaları yaşamaktadır. Bu sarsıntı ve çatışmalar ülke veya yerleşim birimi içinde çok ciddi karmaşalara veya sıkıntılara sebep olabilmektedir. Bunun birinci ana nedeni ise göçmen kişinin farklı ve yabancı kültüre olan adaptasyon sorunu ve yabancı dil sebebiyle anlaşılabilmesi / anlamamasıdır. Göçmen kişi ile yerel kişi arasındaki bu uyumsuzluk daha büyük krizlere yol açarak kimlik bunalımına hatta göçmeni kimlik tercihine zorlayabilmektedir. Bu yöntemle

oluşmuş bir kimlik inşasının sağlıklı olması sebebiyle çıkacak olan negatif sonuçların daha da kötü olmasına sebep olmaktadır.

Göç sonucunda yukarı sözü edilen birçok sorun, dolaylı olarak yeni ve farklı sorunların da ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Göçmen ya da mültecinin hor görülmesi, iş imkânının verilmemesi, toplumda sürekli olarak ikinci plana itiliyor olması çıkacak olan yeni sorunların en büyük nedenlerindedir. Göçmen veya mülteci kişinin bu tür sorunları yaşaması, yasa dışı yapılanmanın, hırsızlık, gasp ve adam öldürme gibi suçların yoğun yaşanmasına neden olmaktadır. Aynı şekilde yerli insanlar arasında da bu doğrultuda sorunlar yaşanabilmektedir.

Ders Kitapları ve Türkçe Öğretimi

Hem eğitim hem de öğretim amaçlarıyla kullanılan ders kitapları; öğrencinin yaş ve bilgi seviyesine, bilişsel ve duyuşsal durumuna uygun zengin metinler içeren, öğretim programlarına göre hazırlanan basılı materyallerdir (Çeçen ve Çiftçi, 2007:39). Eğitim süreçlerinde öğretmenlerin başvurduğu en temel kaynaklardan olan ders kitapları, bir yol haritası sunarak öğretmenlere kolaylık sağlar. Öğrenme etkinliğinin kalitesini artırarak ölçünlü bir şekilde yürütülmesini temin eder. Eğitimin sadece bir davranış değiştirme süreci olmaktan öte, topluma birey kazandırma süreci de olduğu unutulmamalıdır. Bu bağlamda öğrencilere farklılıklara saygı, empati, becerilerin kazandırılması yolunda göç eğitiminin önemi büyüktür. İlköğretimde Türkçe derslerinde kullanılan ders kitaplarının öğrencinin okuma alışkanlığı geliştirme, kelime hazinesini zenginleştirme gibi özelliklerinin yanında kültürel öğeleri tanıtmaya, evrensel değerleri kazandırma, öğrencinin zihin ve duyu dünyasını zenginleştirme gibi işlevleri bulunmaktadır.

Göç olgusunun Türkiye gibi yoğun bir şekilde göç alan ve vere bir ülke için önemli oluşu ve alanyazında Türkçe ders kitaplarında göç olgusunun ele alınışını inceleyen bir çalışmanın bulunmaması sebebiyle bu çalışmanın alana katkı sağlayacağı ve gelecek çalışmalara yardımcı olacağı araştırmacılar tarafından düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, ilköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarında göç olgusunun işleniş ve bu olguya dair göç, göçmen, mülteci gibi kavramlarla ilişkilendirilen unsurların ele alınışını incelemektir. Araştırmanın cevap aradığı soruları şu şekilde sıralamak mümkündür:

1. Ortaokul Türkçe ders kitaplarında göçe dair unsurlar ne sıklıkla yer almaktadır?
2. Ortaokul Türkçe ders kitaplarında göçe dair unsurlar ne şekilde yer almaktadır?
3. Ortaokul Türkçe ders kitaplarında göçe dair unsurlara yeteri düzeyde yer verilmekte midir?

Yöntem

Araştırmada nitel araştırma metodolojisi kullanılmıştır. Çalışmada nitel araştırma tekniklerinden doküman taraması/doküman incelemesi kullanılmıştır. Verilerin analizinde nitel araştırma yönteminde kullanılan analiz tekniklerinden betimsel analiz yapılmıştır. Betimsel analizde amaç, doküman taramasıyla elde edilen bulguların yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunulmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

Verilerin Toplanması

Çalışmada, verilerin toplanmasında doküman incelemesi tekniğinden yararlanılmıştır. Doküman analizi, “araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren materyallerin analizinde” tercih edilen bir yöntemdir (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 189). Bu doğrultuda araştırma sürecinde şu aşamalar izlenmiştir:

- a) Millî Eğitim Bakanlığı ve özel yayınevleri tarafından hazırlanan ve 2016-2017 eğitim-öğretim yılında ders kitabı olarak okutulan 5, 6, 7. ve 8. sınıf Türkçe ders kitapları belirlenmiştir.
- b) Belirlenen kitaplarda yer alan tüm okuma metinleri çıkarılmıştır.
- c) Çıkarılan metinlerde işlenen göç olgusu ile ilgili veriler alanda uzman 2 araştırmacı tarafından bağımsız olarak incelenerek fişlenmiştir.
- d) Fişleme işleminden sonra araştırmanın problem sorusu ışığında verilerin işlenme sıklığı belirlenerek tablolar hâlinde sunulmuştur.

Verilerin Analizi

Elde edilen veriler betimsel analiz tekniğiyle çözümlenmiştir. Betimsel analiz, kavramsal yapının önceden açık bir biçimde belirlendiği araştırmalarda kullanılan bir veri analiz tekniğidir (Çepni, 2012: 172). Tespit edilen veriler ışığında yapılan “betimlemeler açıklanır ve yorumlanır ve neden-sonuç ilişkileri irdelenir” (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 224).

Ortaokul düzeyinde 5, 6, 7. ve 8. sınıflarda okutulmak için hazırlanan MEB ve özel yayınevlerinin ders kitapları incelenmiştir. 5. sınıf düzeyinde onaylanan tek kitap olan MEB ders kitabı ile 6, 7 ve 8. sınıf düzeylerinden 1 MEB ve 1 özel yayınevi kitabı olmak üzere toplamda 7 kitap taranmıştır. İncelenen kitaplara dair detaylar, aşağıdaki tabloda verilmiştir:

Tablo 1: *İncelenen Kitaplara Dair Bilgiler*

Sınıf Düzeyi	Yayınevi	Editör-Yayına Hazırlayan
5	MEB	Doç. Dr. Özay KARADAĞ- Doç. Dr. Nermin YAZICI
6	MEB	Doç. Dr. Kemalettin DENİZ
	Dört El	Nihat ERDAL
7	MEB	Doç. Dr. Kemalettin DENİZ
	Meram	Ayla SARBAY
8	MEB	Doç. Dr. Kemalettin DENİZ
	Dikey	Leyla BAYRAK

İncelenen ders kitaplarında göçe dair olgular aranmış, bulgular frekans değerleri üzerinden yorumlanmış, mevcut eksikliklere dikkat çekilmiştir. Göçe dair olgular ile, göçün her türünün etkisiyle meydana gelen olaylar kastedilmektedir.

Bulgular ve Yorum

Araştırma kapsamında incelenen 7 farklı Türkçe ders kitabında yer alan tema, toplam metin ve göçe dair elde edilen tespitlere dair bilgiler aşağıdaki tabloda sunulmuştur:

Tablo 2: *Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarında Göç Olgusuna Dair Tespitler*

Sınıf Düzeyi	Yayınevi	Editör-Yayına Hazırlayan	Tema Sayısı	Toplam Metin Sayısı	Tespit Edilen Göç Unsurları
5	MEB	Doç. Dr. Özay KARADAĞ- Doç. Dr. Nermin YAZICI	8	36	Göçe dair herhangi bir bulguya rastlanmamıştır.

	MEB	Doç. Dr. Kemalettin DENİZ	6	32	2
6	Dört El	Nihat ERDAL	6	31	2
	MEB	Doç. Dr. Kemalettin DENİZ	6	30	Göçe dair herhangi bir bulguya rastlanmamıştır.
7	Meram	Ayla SARBAY	6	30	2
	MEB	Doç. Dr. Kemalettin DENİZ	6	30	Göçe dair herhangi bir bulguya rastlanmamıştır.
8	Dikey	Leyla BAYRAK	6	30	2

Göç unsurlarına dair ders kitaplarında tespit edilen bulgular aşağıda sunulmuştur:

5.Sınıf Düzeyindeki Türkçe Ders Kitaplarında Göçün İşlenişi ve Göçe Dair Unsurlar

Tablo 3: 5. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Göç Olgusuna Dair Tespitler

Yayınevi	f
MEB	0

5. Sınıf MEB Ders Kitabı

4+4+4 sistemine geçilmesinin ardından öğretim programlarının uyarlanması ile 2015 Türkçe Öğretim Programı hazırlanmış ve 2016 yılından itibaren 5. sınıflar için uygulamaya konmuştur. Bu doğrultuda 2016 yılında ilk kez 5. sınıflar için ortaokul düzeyinde Türkçe ders kitabı hazırlanmıştır. 36 metnin yer aldığı bu kitapta göçe dair herhangi bir bulguya rastlanmamıştır.

6.Sınıf Düzeyindeki Türkçe Ders Kitaplarında Göçün İşlenişi ve Göçe Dair Unsurlar

Tablo 4: 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Göç Olgusuna Dair Tespitler

Yayınevi	f
MEB	2
Dört El	2

6. Sınıf MEB Ders Kitabı

Bu kitapta göçe dair ilk ögeyi, Refik Halit Karay'ın kaleme aldığı *Eskici* adlı öyküsü oluşturuyor. Annesi vefat eden Hasan, teyzelerinin yanına, Arabistan'a gönderilir. Orada dilini bilmediği insanlar arasında yaşarken çok mutsuzdur. Üstelik annesinin yokluğuna bir türlü alışamamıştır. Bütün bunlar, Hasan'ın sessizleşmesine ve içine kapanmasına sebep olacaktır. Bir gün evlerine gelen bir eskiciye tesadüfen “Çiviler ağzına batmaz mı senin?” sorusunu sorarak sessizliğini bozar. Eskicinin de Türk olduğunun ortaya çıkmasıyla eskici ile Hasan arasında koyu bir sohbet başlar.

Göçmen durumundaki bir çocuğun içinde bulunduğu bu acıklı durum, ilköğretim öğrencilerinin göçmenlerin yaşadıkları sıkıntıları anlayabilmesine kapı aralaması açısından olumludur.

Göçe dair ikinci öge ise Zaman ve Mekân teması altında *Bayram Yeri* adlı metinde, köyden kente göçle yapısı değişen ve bozulan bir yerleşim yeri, ninenin ağzından eleştirilir. Nine, uzun bir zaman sonra torunuyla birlikte şehri dolaşmaya çıkar. Şehir, yıllar önceki hâline göre çok ciddi değişikliklere uğramış, nine için tanınmaz bir hâl almıştır. Nine, başka bir yere geldiklerini zannederek “Yavrurum, yanlış yere geldik” der. Ninenin görmeye alıştığı *yağla sakızcısı, keten helva, kırık leblebi,*

kızılıcak şerbeti, demirhindi şerbeti, Karagöz çadırı, Bayram Paşa Çeşmesi gibi unsurlar, göç sonucunda değişen yapıda kendine yer bulamamış ve şehirden silinmiştir. Bu metin, göçün dolaylı etkilerini ele alıp öğrencilere göstermesi açısından göç farkındalığı kazandırma yönünde yararlı olsa da sadece iç göçü vurgu yapmakta göçe dair doğrudan olgular barındırmamaktadır.

6. Sınıf Dört El Ders Kitabı

Göçe dair ilk unsur, 6. sınıf Dört El ders kitabında da görülen Refik Halid Karay'ın *Eskici* adlı öyküsüdür. İkinci unsur, Millî Kültür temasında yer alan güreşçi Yaşar Doğu'nun biyografisinde "...dedesinin köyü olan Emirli'ye göçmek zorunda kalmıştı." (s.96) ifadesinden ibarettir.

7.Sınıf Düzeyindeki Türkçe Ders Kitaplarında Göçün İşlenişi ve Göçe Dair Unsurlar

Tablo 5: 7 Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Göç Olgusuna Dair Tespitler

Yayınevi	f
MEB	0
Meram	2

7. Sınıf MEB Ders Kitabı

Bu ders kitabındaki metinlerde göçe dair hiçbir bulguya rastlanmamıştır.

7. Sınıf Meram Ders Kitabı

Bu kitapta göçe dair ilk unsur, Doğa ve Evren teması altındaki *Son Kuşlar* metninde geçen "Yaz daha pılsını pırtısını toplamamış, bir kenara, oldukça mahzun bir göçmen gibi oturmuştur"(s.113) ifadesidir. Göçe dair diğer bir unsur, yine Doğa ve Evren teması altında yer alan ve erozyonun zararlarının anlatıldığı Toprak, Su ve Orman metnindeki "Bahçe kuruyunca yörenin halkı da fakirleşecek ya da göç etmek zorunda kalacak"(s.120) cümlesidir. Bu iki bulguda da "göç etmek" ve "göçmen" kelimeleri geçmesine rağmen göç unsurlarına kuvvetli bir vurgunun yapılmadığı ve göçün olumsuz kavramlarla ilişkilendirildiği dikkat çekmektedir.

8.Sınıf Düzeyindeki Türkçe Ders Kitaplarında Göçün İşlenişi ve Göçe Dair Unsurlar

Tablo 6: 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Göç Olgusuna Dair Tespitler

Yayınevi	f
MEB	0
Dikey	2

8. Sınıf MEB Ders Kitabı

Bu kitapta göçe dair herhangi bir bulguya rastlanmamıştır.

8. Sınıf Dikey Ders Kitabı

Bu kitapta yer alan göçe dair unsurlardan ilki, 6. sınıf kitaplarında kullanılan *Eskici* öyküsüdür. Diğer bir unsur ise Millî Kültür teması altında yer alan *Hoca Bakkal* metnindeki bakkala dair "Arnavutluk'tan göç etmişler"(s.61) ifadesidir. Metnin ilerleyen bölümlerinde bu göçe veya sonuçlarına dair herhangi bir göndermede bulunulmamıştır.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Millî Eğitim Bakanlığı tarafından 2016 - 2017 eğitim-öğretim döneminde ilköğretim okullarında okutulmak üzere onaylanan kitaplardan 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitapları

incelenmiştir. Bu kitaplardaki okuma metinlerinde göçe dair unsurların ne sıklıkta yer aldığı ve hangi kavramlarla ilişkilendirildiği araştırılmıştır. Bu kapsamda 7 farklı kitapta toplam 219 okuma metni incelenmiş, bu metinlerde toplam göçe dair 8 unsur tespit edilmiştir. 5. sınıf MEB, 7. sınıf MEB ve 8. sınıf MEB kitaplarında herhangi bir bulguya rastlanmamıştır.

Yapılan inceleme sonucunda göç ve göçe dair göçmen, iltica, mülteci, sığınma, sığınmacı, yasa dışı, yerinden edilmişlik, tehcir, zorunlu göç, kaynak ülke, hedef ülke, transit ülke, taşınma, üçüncü ülke gibi kavramlara ilişkin unsurlara gerekenden ve araştırmacılar tarafından beklenenden daha az yer verildiği, ders kitaplarında tespit edilen unsurların büyük çoğunluğunun olumsuz çağrışımlara sahip olduğu saptanmıştır. Bu sonucun öğrencilerin zihninde göç ve göçe dair unsurların negatif algılarla bütünleşmesine sebep olacağı, toplumdaki göçmenlere bakışın olumsuz olacağı, farklılıklara saygı ve empati becerilerinin istenen düzeyde gerçekleştirilemeyeceği, dolayısıyla millî ve evrensel değerlerin yeteri ölçüde kazandırılmayacağı söylenebilir.

Alan yazında yapılan çalışmalar incelendiğinde Türkçe ders kitaplarında göç olgusunun işlenişi ve göçe dair yer kitaplarda yer alan bulgulara dair yeterli sayıda çalışmanın olmadığı anlaşılmıştır.

5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki göç olgusunu inceleyen Yeniçeri (2011), göç olgusunun bu kadar derinden hissedildiği ülkemizde, ders kitaplarında göçe dair sadece 1 metnin olmasının alanda önemli bir eksiklik olduğuna dikkat çekmektedir.

Ortaokul düzeyinde okutulan Türkçe ders kitaplarıyla ilgili birçok bilimsel çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalar genel itibariyle ders kitaplarındaki eksiklere yoğunlaşmaktadır. Türkçe ders kitaplarındaki metinleri okunabilirlik açısından inceleyen Çiftçi, Çeçen ve Melanlıoğlu (2007), 46 adet metnin kelime ve cümle uzunlukları ile okunabilirlikleri arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmalarında ders kitapları arasında okunabilirlik açısından uyum olmadığı, hatta her kitabın kendi içinde okunabilirlik düzeyi açısından tutarlı olmadığı sonuçlarına ulaşmışlardır.

Çiçek ve Alcellat (2014), 5, 6 ve 7. sınıf Türkçe ders kitaplarında önemli eksik ve hataların olduğunu, bazı metinlerin uzunluklarının öğrenci seviyesi için çok fazla olduğunu, metinlerde anlamı bilinmeyen zor kelimelere de rastlandığını, sonuç itibariyle MEB Türkçe ders kitaplarının nitelik ve nicelik açısından yetersiz olduğunu ifade etmektedir.

4, 5 ve 6. sınıf Türkçe ders kitaplarını ölçme ve değerlendirme açısından irdeleyen Göçer (2008), diğer dil becerilerinin aksine dinleme becerisine ait soru ve uygulama az olduğunu, bütünleyici ve pekiştirici çalışmaların eksik kaldığını ve kılavuz kitapta ölçme ve değerlendirme takviminin yer almadığını bulgulamıştır.

2005 programına göre hazırlanan 1-5. sınıflar Türkçe ders kitaplarını kelime hazinesi açısından inceleyen Karadağ ve Kurudayıoğlu (2010), kitaplarda kelime hazinesi açısından büyük bir dağınıklık ve düzensizlik bulunduğu ve bu kitapların hazırlanması esnasında kelime hazinesi açısından herhangi bir değerlendirmenin yapılmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Bütün bunlar bir arada değerlendirmeye alındığı zaman, Türkçe ders kitaplarının farklı açılardan birçok eksik ve yanlışının olduğu göze çarpmaktadır.

Türkçe ders kitaplarındaki okuma metinleri aracılığıyla öğrencilerde göç farkındalığının artırılması ve empati becerilerinin geliştirilmesi için araştırmacılar tarafından şu öneriler geliştirilmiştir:

1. Türkçe ders programı geliştirilirken göç gibi dünyanın gündemine oturan güncel gelişmelerin dikkate alınması ve programa dâhil edilmesi, öğrencilerin dünya bilgisine katkı sunacağı gibi bu konulara dair duyarlılığını artıracaktır.
2. Türkçe dersi için belirlenen temalarda veya alt temalarda göç olgusuna yer verilmelidir.
3. Türkçe ders kitaplarına metin seçiminde göçe dair unsurları barındıran metinlere de yer verilmelidir.

4. Temel ders malzemesi olan ders kitaplarında yeteri miktarda yer almayan göç konusu için Türkçe öğretmenleri, ek metinlerden yararlanarak bu açığı kapatma yoluna gitmelidirler.

Kaynakça

- Çeçen, M. A. ve Çiftçi Ö. (2007). İlköğretim 6. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin tür ve tema açısından incelenmesi. *Millî Eğitim Dergisi*, 173, 39-49.
- Çepni, S. (2012). Araştırma ve proje çalışmalarına giriş. Bursa: Süzer Kitap.
- Çiftçi, Ö., Çeçen, M. A. ve Melanlıoğlu, D. (2007). Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik açısından değerlendirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(22), 206-219.
- Çiçek, M. ve Alcellat, N. (2014). İlköğretim Türkçe dersi kitaplarındaki Türkçe yanlışları ve eksikler üzerine bir inceleme. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 2(4), 120-134.
- Deniz, O. (2009). *Uluslararası göçler ve Türkiye'ye yansımaları (Sığınmacılar, Mülteciler ve Yasadışı Göçmenler)*. İstanbul: Çantay Yayınları.
- Göçer, A. (2008). İlköğretim Türkçe ders kitaplarının ölçme ve değerlendirme açısından incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(1), 197-210.
- Karadağ, Ö. ve Kurudayıoğlu, M. (2010). 2005 Türkçe programına göre hazırlanmış ilköğretim birinci kademe Türkçe ders kitaplarının kelime hazinesi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 27, 423-436.
- Türk Kızılayı (2017). Göç İstatistik Raporu. Ankara: Türk Kızılayı Göç ve Mülteci Hizmetleri Müdürlüğü
- Türk Dil Kurumu (2015). Türkçe Sözlük. Ankara: TDK Yayınları
- Weber, M. (2000). *Şehir/modern kentin oluşumu*. İstanbul: Bakış Yayınları.
- Yeniçeri, Y. (2011) 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında göç olgusu. *III. Uluslararası Çocuk Ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu*, 171, Ankara.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.